

Z historie vzniku chráněné krajinné oblasti Český kras

Petr Moucha

Dubnem 1972, kdy byla vyhlášena chráněná krajinná oblast Český kras, byla završena několik desetiletí trvající cesta k ochraně vzácného území za západními hranicemi velké Prahy. První návrhy na ochranu nejhodnotnějších částí tohoto území vznikly již ve dvacátých letech minulého století (Jan Svatopluk Procházka). Ve stejných letech byla formálně zajištěna ochrana zejména

botanicky nejceněnějších částí Karlštejnska a Jaroslav Petrbok prosazoval nazývat území Český kras. Intenzivní snahy o prosazení ochrany pokračovaly ihned po druhé světové válce dokonce návrhem na zřízení národního parku Karlštejnsko (Jaromír Klika). Tento návrh však nenašel pochopení u vlastníků pozemků.

K další, tentokrát úspěšné vlně zřizování chráněných území v podobě přírodních rezervací došlo až v padesátých letech, v roce 1952 Koda, 1953

Radotínské údolí a 1955 Karlštejn. Snahy přírodovědců i ochránců přírody vrcholily v sedmdesátých letech vyhlášením přírodních rezervací

Karlické údolí, Voškov, Klapice, Tetínské skály a tehdy chráněných přírodních výtvarů Zlatý kůň (1972), Lom na Kobyle (1970), Černá rokle (1969), chráněného naleziště Špičatý vrch – Barrandovy jámy (1970). Současně finalizovaly téměř desetiletí probíhající práce na přípravě vyhlášení chráněné krajinné oblasti. Byla shromážděna desítka odborných posudků a hodnocení přírodovědných a krajinných kvalit území (V. Ložek, J. Jeník, V. Skalický, V. Tichý, J. Strejček, V. Samek, E. Průša). Tehdejší Terplán zpracoval územně plánovací dokument (Pozdníčková), který vyhodnotil kvality území a potenciální hrozby a rizika pro udržení kvality přírodních a krajinných hodnot.

Těžké začátky

Po vyhodnocení všech shromážděných podkladů byla 12. dubna 1972 CHKO vyhlášena. Péči o nově vyhlášenou oblast zabezpečovalo tehdejší Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, které pro tuto činnost vyčlenilo dva odborné pracovníky, lesníky (Pavla Rohona a Petra Mouchu). Pracoviště eufemisticky nazývané Správa CHKO sídlilo nejprve v Praze a od roku 1974 v Berouně v jediné pronajaté kanceláři v pobočné budově tehdejšího okresního národního výboru (ONV). Vytvoření pracoviště v Berouně předcházely neúspěšné pokusy o vybudování Správy

Návštěva Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Severočeského kraje, vedoucí Správy CHKO Petr Moucha předává zkušenosti s péčí o chráněná území. Rezervace Koda, 1979. Petr Moucha (vlevo), v pozadí Petr Štěpánek. Foto archiv AOPK ČR

Petr Moucha, Vojen Ložek a dr. Molíková při výzkumu na Kotýzu, 80. léta. Foto archiv AOPK ČR

v Srbsku a později ve Všenorech. Správa byla tehdy odbornou organizací a vydávala odborná stanoviska pro odbor kultury Středočeského krajského národního výboru a Ministerstvo kultury, po roce 1989 pak pro Ministerstvo životního prostředí. Kromě péče o CHKO a vyhlášená maloplošná chráněná území se na tomto pracovišti připravovalo zřízení CHKO Křivoklátsko (1978). Později se pro sídlo Správy podařilo zakoupit objekt v Karlštejně (1980) a zvýšil se postupně počet odborných pracovníků na pět. Pro činnosti v terénu jsme tehdy měli několik desítek dobrovolníků vykonávajících dohled na dodržování ochranných podmínek chráněných území. Byli mezi nimi vynikající znalci přírody, kteří pomohli dokumentovat chráněné druhy a odhalovat negativní zásahy (Mirko Vosátka, Filip Kopřiva, manželé Myslbekovi, Jindřich Štefan). Značná část dobrovolných spolupracovníků brala tuto spolupráci jako únik před tehdy téměř povinnou společenskou angažovaností v socialistických organizacích. Po roce 1989 se počet spolupracovníků zmenšil na několik jednotlivců v souvislosti se změnou společenských poměrů, s otevřením možností podnikat a zapojit se do jiných dobrovolných organizací.

Na úplném počátku se dva odborní pracovníci (lesníci) snažili vyrovnat s úkolem pečovat o velkoplošná chráněná území (včetně

Otevření první naučné stezky v Českém krasu na Zlatém koni dne 1. 7. 1977. Uprostřed Petr Moucha (s rukama za zády) a Vojen Ložek ml. (za ním Vojen Ložek st.). Foto archiv AOPK ČR

navrhovaného Křivoklátska) o rozloze 780 km² a 19 zvláště chráněných částí přírody o rozloze téměř 2500 ha a o 14 území tehdy k ochraně navržených o rozloze dalších téměř 1000 ha. Teprve v roce 1977 došlo k oddělení péče o připravovanou CHKO Křivoklátsko a na pracovišti pro Český kras byl až do srpna 1978 pouze jeden pracovník s administrativní pracovnící na polovinu úvazku. Od srpna 1978 bylo pracoviště posíleno o dva odborné pracovníky (zemědělské inženýry), viz rozhovor s Vojenem Ložkem mladším na str. 42.

Přes uvedené těžkosti a nedostatky se podařilo v poměrně krátké době po vyhlášení oblasti prosadit respektování ochranných podmínek u některých orgánů státní správy, zejména u Okresního národního výboru v Berouně, a postupně i většiny obcí. V části ležící na území okresu Praha-západ byla situace nesrovnatelně horší. Ochranné podmínky nebyly respektovány některými odbory tohoto úřadu ani některými místními národními výbory (Choteč, Třebotov, Dobříchovice a především Černošice).

Zvláštnosti Českého krasu

Každá z doposud vyhlášených chráněných krajinných oblastí v České republice má řadu výjimečností. Jedna má nejvíc lesů, druhá nejvíc rybníků, v jiné žije nejvíc ohrožených ptáků,

a v další žijí dosud velké šelmy. Jsou chráněné krajinné oblasti, ve kterých se nacházejí zbytky pralesů, jinde se dochovalo největší druhové bohatství orchidejí. Český kras je na zvláštnosti přímo přeborníkem. První zvláštností, se kterou souvisí rekreační využívání oblasti, je to, že svou východní hranicí zasahuje na území hlavního města a na západní hranici navazuje na průmyslovou aglomeraci Beroun – Králův Dvůr. Další zvláštností je rozloha oblasti. Svými necelými 130 km² je Český kras jednou z nejmenších chráněných krajinných oblastí. Unikátní je geologická stavba území. Český kras je největším vápencovým územím v ČR. Navíc v centru oblasti je jeden z nejoblíbenějších památkových objektů v ČR – národní kulturní památka hrad Karlštejn, který každoročně navštěvuje kolem 300 000 zájemců ovlivňujících i širší okolí hradu. Ve výčtu zvláštností nemůže chybět ani to, že jsou zde největší známé jeskynní systémy v Čechách – Koněpruské a Srbské jeskyně. Zpřístupněné Koněpruské jeskyně patří k nejnavštěvovanějším přírodním objektům u nás (cca 80 000 ročně). Také je zde několik velkých vápencových lomů. Málokterá oblast se může „pochlubit“ více než 1500 rekreačními chatami vybudovanými většinou ve volné krajině, a dokonce na území přírodních rezervací. Těsně za hranicemi CHKO hlavně v údolí Berounky je dalších téměř čtyři tisíce rekreačních chat. ■